

Pregledni članak
UDK: 342.724(8)
321.7(8)
Primljeno: 5. rujna 2001.

Andska zajednica i prava autohtonih naroda

LIDIJA KOS-STANIŠIĆ*

Sažetak

Inauguracija poluindijanca Alejandra Toledo za peruanskog predsjednika dovela je autohtone narode u Latinskoj Americi u središte međunarodne pozornosti. Tom prilikom (29. srpnja 2001.) predsjednici zemalja članica Andske zajednice prihvatili su Machu Picchu deklaraciju o demokraciji, pravima autohtonih naroda i ratu protiv siromaštva. Glede prava autohtonih naroda namjera je članica Andske zajednice inkorporirati Indijance u matične države, a pritom očuvati njihov identitet. Unutar AZ-a mogu se identificirati tri grupe država po koncentraciji indijanskog stanovništva, a time i područja u kojima indijanska kultura ima veliku vjerojatnost preživljavanja: Peru i Bolivija s 45 – 55% autohtonog indijanskog stanovništva u ukupnom broju stanovnika; Ekvador s 25%; te Venezuela i Kolumbija s 1 – 2%.

Ključne riječi: Andska zajednica, ljudska prava, autohtoni narodi, Latinska Amerika, Machu Picchu deklaracija

I. Uvod

U raspravama o ljudskim pravima, osim općepoznatih sadržaja, susrećemo i pitanje zaštite prava autohtonih naroda (indigenous peoples). Bez obzira koliko te rasprave bile česte, novu dimenziju u zaštiti prava autohtonih naroda ovog je ljeta otvorila inauguracija novog predsjednika Perua – Alejandra Toledo, koji svoje podrijetlo vuče iz tih skupina. Autohtoni se narodi susreću s mnogim problemima na razini država na čijem teritoriju obitavaju, ali isto tako i na međunarodnoj razini, što je posebno vidljivo u poteškoćama s definiranjem toga pojma i utvrđivanju pripadajućih prava. Svjetsko vijeće autohtonih naroda (*The World Council of Indigenous People*) definira *indigenous peoples* kao grupe stanovnika koje su od davnine naseljavale zemlju na kojoj danas žive, a svjesni su vlastitog karaktera i društvenih tradicija kao osnovnog kriterija za određivanje na koga će se ovaj članak odnositi.¹ Definicija Ujedinjenih naroda (UN) određuje in-

* Lidija Kos-Stanišić, znanstvena pripravnica na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu.

¹ Iznimno je značenje slova "s" u *peoples*, jer se odnosi na kolektivna prava autohtonih naroda kao etničkog naroda/nacije (*nations*). Ova prava uključuju pravo na zemlju, resurse, kao i pravo na samoodređenje i upotrebu termina *peoples*. UN koristi termin *people* ili još lošiji termin *populations*, što implicira nedostatak

digenous people kao onaj narod koji ima povijesni kontinuitet s preinvazijskim i predkolonijalnim društvima, drži se različitim od ostalih dijelova društva koji sad zauzimaju te teritorije ili njezine dijelove. Čine nedominantni sektor društva i odlučni su zaštititi, razvijati i predati budućim generacijama teritorije svojih predaka, svoj etnički identitet, na osnovi svoje konstantne egzistencije i u skladu s vlastitim kulturnim obrascima, socijalnim institucijama i pravnim sustavom.²

Više od 350 grupa autohtonog stanovništva (oko 18 milijuna) naseljava Latinsku Ameriku.³ Neke od ovih grupa još se bore za fizički opstanak, dok su druge počele zahtijevati etničko priznavanje i političku vidljivost. Kršenje njihovih ljudskih prava je svakodnevnica, što dovodi do protesta, čak i oružanih sukoba, u kojima traže svoja teritorijalna prava i, iznad svega, poštovanje svoga kulturnog naslijeđa. Sukobi latinoameričkih vlada i Indijanaca bili su na vrhuncu šezdesetih i sedamdesetih godina kada su vlade lansirale projekte koji su posezali za indijanskom zemljom. Na forumima UN-a autohtoni su narodi svoje probleme predstavili međunarodnoj javnosti, a rezultat je bila Deklaracija iz Barbadosa koju je 1971. potpisalo jedanaest latinoameričkih antropologa. U deklaraciji su tražili da se američke zemlje odrede kao multietničke države, koje će autohtonim narodima priznati pravo na samoodređenje, te su pozivali na obranu autohtone domorodačke kulture i teritorija. Godine 1975. osnovan je Svjetski savjet autohtonih naroda (*World Council of Indigenous Peoples*). Unatoč zahtjevima autohtonih naroda da se iz Konvencija 107. Međunarodne organizacije rada (ILO) izbaci biološki termin “domorodačko stanovništvo” i da se zamijeni terminom “autohtoni narodi” (*indigenous peoples*), tek je nova Konvencija 169⁴ iz 1989. statutom odredila pravo na samoopredje-

kolektivnih prava. O novim interpretacijama termina *indigenous people* i pravnih posljedica priznanja kao “manjine”, a ne “autohtonog naroda” vidjeti u: Lucia Fresa, *A new interpretation of the term indigenous people: what are the legal consequences of being recognised as “minorities” instead of as “indigenous people” for the indigenous people of the world*, Università di Essex, Pubblicazion Centro Studi per la pace, www.studiperlapace.it.

² Nobelovu nagradu za mir 1992. dobila je Rigoberta Menchu, Indijanka iz Gvatemale, a 1993. (međunarodne godine autohtonih naroda svijeta) proglašena je za UN-ovu ambasadoricu dobre volje.

UN-ovom rezolucijom 49/214 od 23. prosinca 1994. Generalna skupština je proglasila 8. kolovoza Međunarodnim danom svjetskih autohtonih naroda; rezolucijom 550/157 od 21. prosinca 1995. razdoblje 1995.-2004. proglašeno je međunarodnim desetljećem autohtonih naroda. *Who are the indigenous people?*, *The Earth Council Indigenous and Tribal Peoples*; <http://www.ecouncil.ac.cr/indig/>

³ Autohtoni narodi u Latinskoj Americi, jednako kao i u Sjevernoj Americi, nazivaju se Indijancima. Razlog tome nalazimo u Kolumbovom uvjerenju da je otkrio zapadni put do Indije, te su starosjedioci, tj. stanovnike koji su naseljavali novootkrivene teritorije, prozvali Indijancima. U Latinskoj Americi najbrojniji autohtoni narodi potomci su pripadnika visoko razvijenih civilizacija Maja, Asteka i Inka. Prema koncentraciji autohtonih naroda Latinska Amerika dijeli se na tri grupe. U prvoj grupi je regija Anda (Bolivija, Ekvador, Peru, dijelovi Kolumbije i Čilea) i Srednja Amerika (južni Meksiko, Gvatemala), gdje su autohtoni narodi jednakobrojni ili brojniji od neautohtonih stanovnika; druga se grupa sastoji od Srednje Amerike, Bazena Amazone i karipskog kopna, gdje autohtoni narodi čine nacionalne manjine i predstavljaju različite grupe koje se lako mogu identificirati, a koncentrirane su u određenim područjima regije i/ili zemlje; treću grupu čine sjeverni Meksiko, južni dio kontinenta i Karipski otoci gdje su autohtoni narodi malobrojni i izolirani.

⁴ *International Labour Organisation Convention 169: Convention Concerning Indigenous and Tribal Peoples in Independent Countries*, ratificirali su 1991. Bolivija i Kolumbija; 1994. Peru; 1998. Ekvador [ilolex.ilo.ch:1567/scripts/ratifcepl.?C169](http://ilo.ch:1567/scripts/ratifcepl.?C169).

ljenje autohtonih naroda, tj. pravo na veću autonomiju u odnosu prema njihovim matičnim državama. Meksičkom deklaracijom iz 1991. godine devetnaest latinoameričkih država, Portugal i Španjolska naglasili su značenje autohtonih naroda i njihovu ulogu u nacionalnom razvoju i kulturnoj različitosti. Krajem 1998. UN-ova komisija za ljudska prava raspravljala je o nacrtu Deklaracije o pravima autohtonih naroda, a rastuća međunarodna prisutnost pokreta za zaštitu autohtonih naroda imala je u njihovim matičnim zemljama enormne posljedice. Pod međunarodnim pritiskom devet je država Latinske Amerike ustavom zajamčilo prava autohtonih naroda, ali im to u praksi nije poboljšalo položaj.⁵

Nakon Drugoga svjetskog rata latinoameričke su vlade, u ime razvoja i povećane socijalne integracije, poduzele centralno planirane i paternalističke programe koji su vodili prema kulturnim promjenama autohtonih zajednica. Iako su neki programi bilinvalnog školovanja i poboljšanja zdravstvenih uvjeta bili uspješni, novije studije Svjetske banke⁶ i ostalih agencija za razvoj pokazuju da su minimalno promijenili njihove životne uvjete, budući da je među Indijancima i dalje najviša stopa neishranjene novorođenčadi i djece, te najniža stopa pismenosti i pohađanja škola. Nove vizije za rješavanje "Indijanskog problema" grade se oko pozitivnih kvaliteta autohtonih kultura i društava, snažnog etničkog identiteta, vezanosti za određeni teritorij, znanja o prirodnim resursima i kapacitetima okoliša, kako bi se kolektivno mobilizirala radna snaga, kapital i ostali resursi. Diljem čitave Latinske Amerike autohtone su grupe i pojedinci *on line* i putem interneta nude svoju tradicionalne umjetničke proizvode, apeliraju na svoju poziciju i traže pomoć svijeta. Druge indijanske grupe povezuju se s grupama za pritisak iz Washingtona ili Bruxellesa i uz njihovu se pomoć bore protiv velikih naftnih kompanija koje zlorabe i uništavaju teritorije njihovih predaka.⁷ Iz godine u godinu povećava se broj pripadnika indijanske zajednice koji upisuju fakultete, a uz njihovu pomoć žele se uništiti lanci predrasuda i opresije. Trend izdizanja pripadnika indijanske zajednice započeo je 1993. u Boliviji kad je po prvi puta za potpredsjednika države izabran član ajmarske zajednice Victor Cardenas, pod čijim je pritiskom došlo do zemljišne i školske reforme. Trend se nastavlja u Ekvadoru, gdje je 1996. Luis Marcas bio prvi Indijanac koji je ušao u Kongres, a 2000. Floro Tanubala je izabran za prvog guvernera domorodca. Vrhunac se dostiže u Peruu 2001. dolaskom indijanskog potomka – Alejandra Toledo⁸ na vlast. Trend osvješćivanja Indijanaca, jednako kao i njihovih matičnih država

⁵ Alcita Rita Ramos, *South America's Indigenous People*, Encyclopaedia Britannica online.

⁶ Svjetska banka, uz pomoć Fondo Indigena, identificirala je područja za koja misli da su zavrjedila financiranje: identificiranje, obilježavanje i registriranje indijanske zemlje, te upravljanje prirodnim resursima; tehnička pomoć i trening-programi, borba protiv siromaštva. Fondo Indigena je međunarodna organizacija osnovana 1992. da bi promovirala dugoročan, održiv samorazvoj autohtonih naroda Latinske Amerike i Kariba. Fond podupire projekte vezane za razvoj; domorodačka prava; organizacijsko jačanje i trening; kulturu i identitet. Vidi o tome поближе u: Diego Iturralde, *What is the Indigenous Peoples Fund?*: <http://wblb0018.worldbank.org/>; Shelton Davis / William Partridge, *Promoting the Development of Indigenous People in Latin America*, <http://wblb0018.worldbank.org/>.

⁷ Oriente Indijanci iz Ekvadora 1993. tužili su u New Yorku američku naftnu kompaniju Texaco za masovno pustošenje okoliša i dobili milijardu dolara vrijednu parnicu, a prije nekoliko mjeseci kolumbijski je sud pod pritiskom peticije plemena iz Amazone, naredio zabranu zaprašivanja polja lišća koke.

⁸ Krajem srpnja 2001. u Peruu dolazi na vlast Alejandro Toledo, prvi latinoamerički predsjednik indijanskog podrijetla (*cholo* – pogrđni naziv za poluindijanca). Njegov izbor za predsjednika označio je

Andske zajednice, doveo je do potpisivanja Machu Picchu deklaracije o demokraciji, pravima autohtonih naroda i ratu protiv siromaštva.

II. *Andska zajednica i Deklaracija iz Machu Picchua*

Godine 1960., po uzoru na Europu, sedam je latinoameričkih država potpisalo ugovor iz Montevidea i tako osnovalo Latinoameričku zonu slobodne trgovine (engl. LAFTA – *Latin American Free Trade Association*; španj. ALALC – *Asociacion Latinoamericana de Libre Comercio*), koja se sastojala od lapadske i andske grupacije. Andska je grupa bila nezadovoljna smjerom kojim je LAFTA željela doći do integracije tržišta, ali nije bila spremna odbaciti Ugovor iz Montevidea, te su vlade Čilea, Kolumbije, Venezuele, Ekvadora i Perua 1966. Deklaracijom iz Bogote obznanile svoju viziju stvaranja zajedničkog tržišta u sklopu LAFTA-e. Andska je grupa 1969. godine potpisala Sporazum iz Cartagene, poznat pod nazivom Andski pakt, čiji su najznačajniji ciljevi bili: stvaranje zajedničkog tržišta u kojem ne bi bilo nikakvih barijera za članice, stvaranje zajedničke vanjske politike; ustanovljavanje internog tržišta za industrijske proizvode; ograničavanje moći multinacionalnih korporacija; smanjivanje razlika u stupnju razvijenosti samih članica, pomoć manje razvijenima Boliviji i Ekvadoru, te poboljšanje kvalitete života različitih subregionalnih grupa i njihov razvoj.⁹

Zemlje potpisnice bile su: Kolumbija, Ekvador, Peru, Čile, Bolivija, dok je Venezuela zbog domaćeg pritiska postala članicom tek 1973. Čile se nakon dolaska Allendea na vlast okrenuo slobodnom tržišnom gospodarstvu koje je bilo u suprotnosti sa strategijom Andskog pakta, te je 1976. godine iz njega i izašao. U proteklih tridesetak godina Andska je grupa prošla različite stupnjeve razvoja. Stvorena je regionalna zajednica, liberalizirana je trgovina robom u subregiji, uvedene su zajedničke carine i vanjskotrgovački instrumenti i politike, kao i zajednička ekonomska politika. Pojava novih globalnih ekonomskih izazova dovela je do nužnih institucionalnih i političkih reformi Sporazuma iz Cartagene. Institucionalne su reforme stvorile Andsku zajednicu i Andski integracijski sustav, dok su političke reforme proširile suradnju izvan područja trgovine i ekonomije. Andska zajednica naroda (španj. *La Comunidad andina*; engl. *The Andean Community*) kao ekonomska i socijalna integracijska organizacija ustanovljena je 1. kolovoza 1997., a sastoji se od starih članica Andskog pakta: Bolivije, Kolumbije, Ekvadora, Perua i Venezuele, kao i od Andskog integracijskog sustava (SAI).¹⁰

povijesnu pobjedu Indijanaca, ali ne i trijumf njihove političke snage. Iako se Toledo proglašuje “tvrdoglavim i pobuni sklonim Indijancem”, i iako je prilikom svečane inauguracije na mitskom svetištu drevnih Inka, Machu Picchu, nosio drevnu odjeću i bio inauguriran tradicionalnim obredom na kečua jeziku, Toledo je tehokrat školovan na američkom Stanfordu (doktor ekonomije), radio je za Svjetsku banku i u svoj kabinet nije uključio niti jednog punokrvnog Indijanca. Ipak, njegov trijumf leži u činjenici da u eri high-techa i globalizacije pripadnik autohtonih naroda može uspjeti zahvaljujući blagodatima civilizacije, a da se pritom ne odrekne svog podrijetla.

⁹ Atkins, Pope, 1995.: *Latin America in the international political system*, Westview Press. Boulder, San Francisco/Oxford, 184-187.; www.comunidadandina.org.

¹⁰ SAI je struktura koja povezuje i omogućuje suradnju tijela, institucija i sporazuma Andske zajednice (AZ) među kojima su najznačajniji: Andsko predsjedničko vijeće, najviše tijelo SAI-a; Andsko vijeće

Prilikom inauguracije dr. Alejandra Toleda za peruanskog predsjednika, predsjednici zemalja članica Andske zajednice prihvatili su 29. srpnja 2001. Machu Picchu deklaraciju o demokraciji, pravima autohtonih naroda i ratu protiv siromaštva (vidi prilog – *Declaracion de Machu Picchu sobre la Democracia, los Derechos Pueblos Indigenas y La Lucha contra la Pobreza*).¹¹ Deklaracija se sastoji od tri dijela: prvi se odnosi na demokraciju i poštovanje ljudskih prava; drugi na prava autohtonih naroda; treći na savez u borbi protiv siromaštva. Namjere zemalja članica glede prava autohtonih naroda su sljedeće:

1. Podržavaju se svi naponi kojima se unapređuju i zaštićuju osnovna prava i slobode domorodaca, među njima: njihovo individualno i kolektivno pravo na duhovni, kulturni, jezični, socijalni, politički i ekonomski identitet, njihovo pravo kao naroda da zadrže kontrolu nad svojim povijesnim i kulturnim naslijeđem, njihovo pravo na sustav institucija, prakticiranje tradicionalne medicine, uključujući i pravo da zaštite ritualna i sveta mjesta, njihovo pravo na izobrazbu u različitosti, njihovo pravo da biraju i budu izabrani u javne službe. Izražava se namjera zaštite ovih prava u skladu s postojećim ustavnim i zakonskim odredbama.
2. Države imaju dužnost čuvati i jamčiti implementaciju odredaba Američke deklaracije o pravima i dužnostima, Američke konvencije o ljudskim pravima i svih ostalih postojećih regionalnih i univerzalnih instrumenata kako bi osigurale da autohtoni narodi mogu koristiti svoja ljudska prava bez ikakve diskriminacije. U skladu s već prije navedenim, ubrzat će se stvaranje i prihvaćanje Američke deklaracije o pravima autohtonih naroda.
3. Politike koje će omogućiti aktivnu participaciju autohtonih naroda u svim sferama nacionalnog života nužne su kako bi se demokracija i pravna država konsolidirale. Ministri vanjskih poslova predložit će stvaranje, u okviru institucionalnog okvira Andske zajednice naroda, radnih grupa o pravima autohtonog stanovništva u kojima bi sudjelovale i domorodačke organizacije, organizacije za zaštitu ljudskih prava, civilno društvo i predstavnici država članica AZ-a. Svrha ove grupe bit će potpuna inkorporacija autohtonih naroda u ekonomski, socijalni i politički život naroda svake od država, uz poštovanje i promoviranje njihove kulturne različitosti. Ova grupa imat će uskoro svoj prvi sastanak u Cusku.

Iz navedenog se može zaključiti da je namjera Andske zajednice inkorporirati Indijance u njihove matične države, a pritom zadržati njihovu različitost. Da države AZ-a nisu same u namjeri priznavanja prava autohtonim narodima, vidljivo je iz činjenice da je Machu Picchu deklaraciji prethodila Ministarska deklaracija iz La Paza o institucionalizaciji političkog dijaloga između Andske zajednice i MERCOSUR-a¹² i Čilea od

ministara vanjskih poslova i Komisija Andske zajednice, tijela koja donose odluke; Glavno tajništvo AZ-a, izvršno tijelo; Sud pravde AZ-a, sudske tijelo; Andski parlament, deliberativno tijelo SAI-a.

¹¹ www.comunidadandina.org/english/documen/machu_picchu28-7-01.

¹² MERCOSUR ili MERCOSUL naziv je za zajedničko tržište Brazila, Argentine, Urugvaja i Paragvaja. Osnovano je 1991., a sporazum je stupio na snagu 1995. Usp. Vlatko Mileta, *ABC Europske unije*, Zagreb, 1997., 170-171.

17. srpnja 2001. Njezin je sastavni dio Anex II – Povelja o socijalnim i kulturnim obvezama MERCOSUR-a, Čilea i Andske Zajednice¹³, kojom su suglasne: priznati odgovornost države kao glavnog jamaca socijalnih i kulturnih prava većinskih i manjinskih grupa; razvijati i implementirati kulturnu i socijalnu integracijsku politiku; poticati zajedničke akcije koje će intenzivirati uzajamno priznanje njihove povijesti, kulture i osobitosti; poticati prihvaćanje osnovnih načela regionalnih integracija, kulturne različitosti; ojačati politiku koja se brine za najugroženije socijalne grupe, djecu, mlade, starije, autohtone narode, ruralne zajednice i osobe s posebnim potrebama.

Što za države AZ-a znači potpisivanje Machu Picchu deklaracije? Ona ponajprije ima veliko značenje za brojne Indijance koji su dosad bili potpuno marginalizirani. Iako ustavi svih zemalja AZ-a priznaju prava autohtonim narodima,¹⁴ mogu se izdvojiti tri grupe država. U prvoj su grupi Peru s 45% i Bolivija s 55% autohtonog indijanskog stanovništva u ukupnom broju stanovnika. U Boliviji su službeni jezici španjolski, kečua i ajmara, a u Peruu španjolski i kečua. Može se pretpostaviti da će jedan od najvećih problema koji će se pojaviti u ovoj grupi biti problem uzgoja lišća koke. U drugoj je grupi Ekvador s 25% autohtonog indijanskog stanovništva i španjolskim službenim jezikom. Kao problem moglo bi se pojaviti pitanje priznavanja kečua (kičua) jezika kao službenog jezika, a govori ga 2/3 Indijanaca. Treću grupu čine Venezuela i Kolumbija, države u kojima je postotak autohtonog stanovništva 1 – 2%, službeni je jezik španjolski, te je njihovo potpisivanje Machu Picchu deklaracije više simboličnog karaktera.

III. Autohtoni narodi u zemljama Andske zajednice

a) Peru i Bolivija

Prva velika kultura na području današnjeg Perua bilo je kraljevstvo Chavin (vrhunac 950. pr. Kr. – 450. pr. Kr.), koje je bilo više religiozni nego politički pan-andski fenomen. Stožer ovog religioznog kulta bio je sveti hram Chavin de Huantar. Doživljavali su ga središtem svijeta, a koncepcija Boga i njegove elite vezane za geografski položaj u središtu kozmosa – ideja prostornog mističizma – bila je poslije jednako tako ključna za vjeru Inka. Početkom nove ere dolazi do propadanja kulture Chavin, da bi tijekom sljedećih tisuću godina došlo do procvata niza lokalnih kultura.¹⁵ Inke iz Cusca bile su samo jedna od malih i relativno minornih etničkih grupa Kečua (*Quechua*). Od 13. stoljeća postupno su se počeli širiti i inkorporirati susjede, da bi u drugoj polovici 15. stoljeća za vladavine velikog cara Pachacuti Inca Yupanquia i njegovog sina Topa Inca Yupanquia, držali pod svojom kontrolom trećinu teritorija Južne Amerike. Pachacuti je donio zakonik kojim je uredio upravljanje udaljenim dijelovima carstva, zvanim

¹³ Usp. www.comunidadandina.org/english/documen/lapaz-17-77-01.

¹⁴ Bolivija, *Constitución Política del Estado y sus reformas de 1994* (čl. 1, 171); Kolumbija, *Constitución Política de 1991* (čl. 7, 10, 72, 171, 246); Ekvador, *Constitución Política de 1996* (čl. 1, 40); Perú, *Constitución Política de 1993* (čl. 48, 89, 149). – Venezuela je tek u ustavu iz 1999. priznala etnički identitet autohtonog stanovništva. Podatci iz *Comunidad Andina de Juristas*. (www.comunidadandina.org).

¹⁵ Na obalnom području najznačajnije su bile Gallinazo, Mochica, Parasca i Chimú; a u visoravni Tiwanaku (Tiahuanaco) i Wari (Huari).

Tawantinsuyu, te je konsolidirao svoj apsolutni vremenski i spiritualni autoritet Boga Sunca, koji vlada iz Cusca. Iako je vladavina Inka bila hijerarhijski i despotski obilježena, jednako je tako pokazivala fleksibilnost i paternalizam. Osnovna društvena jedinica *ayllu* bila je zajednica krvnih srodnika koji su kolektivno (privatno vlasništvo nije postojalo) posjedovali često rascjepkanu zemlju. Zemlja je ovisno o veličini bila podijeljena među obiteljima. Samodovoljnost je bila ideal svih andskih društava, međusobno pomaganje bilo je u osnovi svih andskih društvenih i produktivnih odnosa, a sustav reciprociteta postojao je na svim stupnjevima društvene organizacije.¹⁶ Ayllui su često bili dijelom dualne organizacije s vertikalnom i horizontalnom podjelom zvanom *moieties*, koja je obuhvaćala čitavu etničku grupu. Uz njihovu pomoć Inke su mogle svim etničkim grupama nametnuti svoj politički i vojni aparat, oslanjajući se pritom na hijerarhiju *curacae*, koji su im izrazili lojalnost i zato su vladali u njihovo ime. Tako su Inke izgradile sustav indirektno vladavine koji je omogućio inkorporiranje etničkih grupa i zadržavanje njihovog identiteta i različitosti u okviru većeg imperijalnog sustava. Narod je kolektivno obrađivao zemlju vladara Inka, namjesnika Boga Sunca. Zauzvrat su dobivali hranu, *chichua* i lišće koke, koje se žvakalo i koristilo za ritualne i medicinske svrhe. Radnu obvezu mogli su ispuniti i na druge načine: mogli su šivati odjeću; biti kolonisti i baviti se poljodjelstvom u udaljenim područjima,¹⁷ raditi na javnim radovima izgradnje cesta ili građevina. Narod Inka zadržao je kraljevsku obitelj i birokraciju čije je sjedište bilo u Cuscu. Oni su dio prikupljenog danka (hrane, odjeće, sukna) redistribuirali zajednicama, često u obliku državne pomoći. Proizvodi skupljeni dankom bili su uskladišteni, kako bi bili od pomoći za razdoblja nestašica, gladi, rata ili elementarnih nepogoda. U nepostojanju tržišnog gospodarstva, ova redistribucija danka služila je kao primarni oblik razmjene. Načela reciprociteta i redistribucije bila su misao vodilja svim oblicima odnosa u carstvu Inka. Imperijalna dostignuća Inka još su impozantnija kad se uzme u obzir kratkoća vremena vladanja, geografske karakteristike Anda i nepoznavanje pisma – za bilježenje su koristili sustav *quipua*, različitih čvorova na užetu. Na svojem se vrhuncu carstvo Inka protezalo u duljini od 1.869 km (po kraljeznici Anda, od južne Kolumbije do sjevernog Čilea, između Pacifika na zapadu i Amazone na istoku). Pet godina prije dolaska Španjolaca izbio je građanski rat, koji je u kombinaciji s novim bolestima oslabio mogućnost obrane i omogućio Franciscu Pizarru i njegovim avanturistima da 1532. sruše carstvo Inka.

U Peruu riječ *indio* označava Indijance, tj. autohtone narode Kečua i Ajmara, i nosi negativne konotacije i stereotipe. Zbog toga je populistički Velascov režim poduzeo niz

¹⁶ Obitelji su posjedovale zemlju u različitim andskim ekološkim zonama i tako su postizali ono što antropolozi zovu "vertikalna komplementarnost" – sposobnost da se proizvedu različite namirnice, kukuruz, krumpir, grah i tako omogući raznolikost prehrane. Svaka je obitelj imala pravo zamoliti rođake ili susjede da im pomognu u poljodjelnim radovima, a zauzvrat su im bili obvezni ponuditi hranu i *chicha* (alkoholno piće od kukuruza) te uzvratiti pomoć.

¹⁷ *Mitimaes* sustav postojao je i prije vladavine Inka. Bile su to kolonije ayllua koje su se nalazile u različitim klimatskim zonama i namjera im je bila uzgojiti drukčije namirnice od onih koje su se uzgajale u matičnom ayllu i tako obogatila prehranu. Inke su proširile asortiman poljodjelnih kultura koje su se tamo uzgajale. Kolonije su poslije korištene za osnivanje garnizona na njihovom području i držanje novoosvojenih teritorija pod kontrolom. Tako su iz ekonomske nužnosti prerasle u sredstvo političke kontrole. Usp. Keen, B. / Haynes, K., *History of Latin America*, Houghton Mifflin Company, Boston / New York, 2000., 30-34.

mjera kako bi poboljšao njihov socioekonomski položaj. Ipak peruansko društvo Indijancima dodjeljuje nimalo privlačan status. Etnorasistička politika, unatoč brojnim javnim prosvjedima i izvještajima, kao i službenoj vladinoj politici i dalje je prisutna. Regije koje nastanjuju autohtoni narodi najnazadnija su, najsiromašnija, najmanje izobražena, najmanje pismena i najslabije razvijena područja. Kompleksni su razlozi nastavljanja španjolske kolonijalne politike prema Indijancima. Katolička je crkva tvrdila da su Indijanci ljudi i da imaju dušu, ali ih je držala poganima, divljacima i inferiornim bićima koje treba braniti i privesti Kristovoj vjeri. Indijance je katolička crkva prihvatila, ali ih je stavila na dno društvene ljestvice, držeći da se mogu koristiti za rad, ali da ih se ne smije pretvoriti u robove.¹⁸ No, teorija je bila jedno, a praksa drugo. Španjolske institucije implementirane su u kolonijalni život kao dio strategije vladanja nad osvojenim narodima, a Indijanci su, kao i zemlja i prirodna bogatstva, bili dio ratnog plijena što ga je trebalo eksploatirati. U glavama mnogih mestika i bijelaca i danas je to tako. Iako je španjolska kruna poduzimala mjere kako bi Indijanci bili službeno zaštićeni, mjere zaštite nisu bile niti prihvaćene niti djelotvorne. Razni birokrati dominirali su autohtonim narodima, koji su im morali plaćati različite vrste danaka. S propadanjem kolonijalne administracije i unatoč mnogim pokušajima reformi kontrole zlorabe autohtonog stanovništva, stjecanjem političke nezavisnosti vlast je prešla u ruke kreolaca i mestika.¹⁹ Nova politika transformirala je Indijanske zajednice (*Comunidad Indio*), koje su prije bile pod zaštitom krune, što je dovelo do njihovog rasapaj i nestanka, kao i omogućivanja kupnje, prodaje ili uzurpacije indijanskog zemljišta. Tako su čitave zajednice iz relativno slobodnog korporativnog statusa prešle u ranjivu kategoriju žrtve pohlepnih zemljovlasnika. Dužničko ropstvo bilo je osnovom pomoću koje su veleposjednici sve do 1969. stjecali radnu snagu, a tada je zemljišnom reformom ukinuto.

Na sjeveroistočnoj obali jezera Titicaca, u Boliviji, 600. pr. Kr. nastalo je prvo veliko andsko carstvo – Tiahuanacan, koje je bilo veliki trgovački i religijski centar. Procvatilo je oko 1000. godine, da bi nakon 1200. godine iznenada propalo, što je dovelo do uzdizanja sedam regionalnih kraljevstava Ajmara smještenih također oko jezera Titicaca. Ajmare su bili ratnički narod, koji je živio u utvrđenim gradovima na vrhovima brežuljaka. Navodnjavanjem i procesom smrzavanja i sušenja ljetine, kao i kolonijama u suprotropskim dolinama na istočnoj strani Anda i na Pacifiku, bili su sposobni poboljšati svoju prehranu. Osnovna socijalna jedinica bila je ista kao i kod Inka, ayllu. Ajmare su pokorili drugu veliku etničku grupu – Uru, ali nisu mogli zaustaviti ekspanziju treće velike etničke grupe – Kečua (od 15. stoljeća poznatu pod nazivom Inke), koji su ih osvojili. Tako je bolivijska visoravan postala poznata kao Kollasuyo, bogato i gusto napučeno područje, a činila je jedno od četiri administrativne jedinice carstva Inka. Najviši dužnosnik Kollasuya bio je odgovoran samom caru i nadgledao je grupu provincijalnih guvernera, koji su opet nadgledali ajmarsko plemstvo. Sustav mita omogućivao je Inkama korištenje lokalnog stanovništva za rad u rudnicima, za javne radove i služenje vojske. Inke nisu fundamentalno promijenile organizaciju kraljevstva Ajmara, nego su

¹⁸ Carlos Rangel, *The Latinamericans*, Transactions Books, New Brunseick / Oxford, 1987., 149-152.

¹⁹ U prvim stoljećima nakon otkrića stanovništvo španjolske Latinske Amerike bilo je podijeljeno na sedam razreda: 1. Španjolci – rođeni u Španjolskoj; 2. Kreolci – Španjolci rođeni u Americi; 3. Mestici – bijeli otac, majka Indijanka; 4. Mulati – bijeli otac, majka crnkinja; 5. Zambí – mješanci crnaca i Indijanaca; 6. Indijanci; 7. Crnci; ibid, 18.

mu ostavile relativnu autonomiju, kulturu, religiju i jezik. Ipak, nekoliko kraljevstva Ajmara diglo se je protiv vladavine Inka 1470. godine. Inke su potpuno porazile dva kraljevstva, a ostala pacificirala mitimasima, kolonistima koji su govorili kečua jezik i koje su naselili na području Ajmara. Zbog politike raseljavanja i danas 30% stanovništva Bolivije govori kečua jezikom.

Današnje autohtono stanovništvo Bolivije sastoji se od dviju velikih grupa: istočnih nizinskih Indijanaca te Altiplano, Yungas i Valley Indijanaca. Nizinski Indijanci²⁰ zauzimaju istočni dio Bolivije, a u kontakt s Europljanima došli su tek u 17. i 18. stoljeću posredstvom jezuitskih misija, koje su ih štitile od kolonijalne eksploatacije. Nakon istjerivanja jezuita iz Novog svijeta (1767.), doseljenici su preplavili područje i pretvorili Indijance u robovsku radnu snagu. Neki su Indijanci uspjeli preživjeti zahvaljujući bijegu u nepristupačne predjele, dok su drugi prihvatili način života najniže klase. Njihov broj, kao i kvaliteta života, neprestano opadaju.

Boliviji nedostaje koherentna nacionalna politika prema autohtonom stanovništvu, ali kazneni zakon razlikuje civiliziranog od “neciviliziranog” osuđenika (drži da nije odgovoran za svoj prekršaj). Vlada sporadično provodi akcije zaštite preostalih Indijanaca. Devedesetih godina 20. stoljeća 30% bolivijskog stanovništva govorilo je kečua, a 25% ajmara jezik. Jezik igra glavnu ulogu u oblikovanju etničke identifikacije i odnosa. Ajmari i Kečue međusobno se ne razumiju, a neznanje španjolskog jezika pridonijelo je njihovoj ranjivosti. Sve do treće četvrtine 20. stoljeća samo su neki članovi Ajmara ili Kečua zajednice bili bilingvalni, tj. mogli su se služiti španjolskim, što se često povezivalo s odbacivanjem indijanskog identiteta. Tek je popis stanovništva 1976. godine pokazao da više od 50% Bolivijaca govori španjolski, jedan od tri službena jezika. Područje La Paza ima najveću koncentraciju stanovnika koji govore ajmara jezikom, što su ga početkom 20. stoljeća gotovo svi stanovnici La Paza govorili ili razumjeli. Kečue se nalaze u Altiplanu i dolinama središnje i južne Bolivije. Pedesetih godina 20. stoljeća Indijanci su došli u bolji kontakt s ostatkom društva. Dobili su pristup nacionalnim političkim institucijama, potrošačkim dobrima, vladinim službama i školovanju, ali su u isto vrijeme reforme nametnule veću kontrolu nad njihovim načinom života. Unatoč promjenama u odnosima između etničkih grupa, kulturne kategorije i vokabular kojim se neindijanci obraćaju Indijancima i dalje je nepromijenjen. Riječ Indijanac (*Indio*) i dalje ima negativne konotacije i odnosi se na intelektualno inferiorne i necivilizirane. Zbog ovih pejorativnih značenja povezanih s pojmom *indio* vlada Bolivije ga je poslije revolucije 1952. zamijenila terminom seljak (*campesino*), ali to nije vodilo poboljšanju socijalnog statusa Indijanaca. Razočarani vladinom politikom, Indijanci su 1956. osnovali nezavisnu Ajmarsku republiku koja je bila kratkog vijeka. Krajem šezdesetih pojavljuje se mali broj školovanih Indijanaca koji zadržavaju svoj indijanski identitet i tako stvaraju jezgru indijanske inteligencije, dok sedamdestih i osamdesetih godina dolazi do procvata indijanskih intelektualnih grupa i centara. Godine 1993. za podpredsjednika Bolivije izabran je član ajmarske indijanske zajednice Victor Hugo Cardenas, ali ni on nije mogao utjecati na provođenje prava autohtonih naroda, koja jamči država,

²⁰ Inke nisu uspjele osvojiti nomadska plemena u istočnoj Boliviji, što nas navodi na zaključak da su mogli zavladati onim kulturama koje su se temeljile na poljodjelstvu. Indijanske grupe u istočnoj Boliviji čak su i nakon dolaska Španjolaca zadržale svoj način života.

u svakodnevnoj političkoj i socijalnoj realnosti. Ipak, nakon njegova izbora Bolivija je donijela novi ustav koji jamči “socijalna, ekonomska i kulturna prava autohtonih naroda, te štiti njihovu zemlju, jamči korištenje prirodnih resursa, kao i identitet, vrijednosti, jezike, običaje i institucije”.²¹ Reforma školskog sustava ustanovila je interkulturalnu i bilingvalnu izobrazbu.

Problem uzgoja lišća koke

Machu Picchu deklaracija jamči duhovni, kulturni, jezični, socijalni, politički i ekonomski identitet, uporabu tradicionalne medicine i svetišta. Najveći problem u provođenju ove deklaracije bit će andska tradicija uzgoja lišća koke, koje se rabi gotovo u svim domenama života Indijanaca. Koka je nužna za duhovni, kulturni i socijalni identitet Indijanaca, osnovni je čimbenik indijanskog zdravlja i medicine, a odnedavno je i ekonomska nužnost Indijanaca. Pitanje je hoće li Peru i Bolivija moći jamčiti daljnji uzgoj lišća koke, a razlog je SAD, svjetska supersila iznimno zainteresirana za svoje susjedstvo i njezin rat protiv droge. Među značajnijim je američkim vanjskopolitičkim ciljevima razvoj demokracije,²² koju bi SAD želio vidjeti u Latinskoj Americi. SAD je za zaštitu ljudskih prava, a samim tim i za zaštitu prava autohtonog stanovništva, priznaju im građanska i politička prava, ali nisu toliko zainteresirani za socijalna i ekonomska prava. SAD propagira multietnička i multikulturalna društva, ali teško prihvaća činjenicu da je uzgoj lišća koke i njezino konzumiranje bit tradicije andskih Indijanaca i ekonomija koja drži na životu gotovo milijun Indijanaca.

Uzgoj i konzumiranje lišća koke prastari je običaj. Andska kultura danas, jednako kao i u prošlosti, vjeruje da lišće koke, sveto lišće, predstavlja materijalnu i duhovnu snagu koja određuje identitet autohtonih naroda. Uz socijalnu funkciju, Indijanci koku koriste u ceremonijama i ritualima kojima izražavaju poštovanje i zahvalnost bogovima i Majci Zemlji, koka čini prirodnu vezu u ravnoteži između prirode i ljudi – ubija glad, patnju i tugu, daje snagu, pomaže kod visinske bolesti, liječi razne druge bolesti. Indijanci vjeruju da je lišće koke snažan simbol indijanskog identiteta i da se zato ne može zamijeniti niti jednim drugim alternativnim usjevom, te da oni koji pokušavaju iskorijeniti koku žele uništiti osnove andskog kulturnog naslijeđa, otrgnuti ih od tradicije njihovih predaka i nametnuti zapadnjačku “civilizaciju”. Vjeruju da postoji fundamentalna razlika između žvakanja koke u Andama i nezakonitog uživanja u kokainu na Zapadu. Upotreba lišća koke ne stvara ovisnost. Čak i UN-ova konvencija protiv nedopuštene trgovine narkoticima, potpisana u Beču 1988., zabranjuje kultiviranje i prodaju lišća koke, osim u slučajevima zakonitog uživanja, kao npr. žvakanja, te medicinske upotrebe za biljne čajeve i obloge. Andski se Indijanci zalažu za legaliziranje uzgoja, prodaje i konzumiranja lišća koke, kako bi se rehabilitirale njezine medicinske i farmakološke kvalitete, koje pak trebaju biti predmet znanstvenog istraživanja. Znanstvena su istraživanja dokazala da je lišće koke iznimno značajno u medicini; bogato je kalorijama, proteinima, masnoćama, karbohidratima, mineralima i vitaminima A, C, E – spašava

²¹ Juan Carlos Rocha, *Indigenous-Bolivia: Still a Way to Go for Full Recognition*, 1997 Inter Press Service; <http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin>.

²² Samuel Huntington, *Sukob civilizacija i preustroj novog svjetskog poretka*, Izvor, Zagreb, 1997., 227-245.

Indijance od neuhranjenosti, gladi, nedostatka vitamina i minerala, štiti od hladnoće, sprječava bolesti, daje energiju. Od lišća koke pravi se i čaj koji se pije protiv visinske bolesti i koji pomaže organizmu da se prilagodi visini i klimi.²³ Postoji i druga strana priče – uzgoj koke jedina je plodonosna ekonomija u Andama, čija prodaja prehranjuje milijune campesinosa, osobito u Peruu i Boliviji, najvećim svjetskim proizvođačima lišća koke. Budući da je koka uz kulturu i tradiciju i ekonomska nužnost Anda, neki pokreti *campesinosa* uključili su se u borbu za legaliziranje uzgoja koke,²⁴ a bolivijski je Kongres 1988. odobrio (Zakon 1008, čl. 29.) kultiviranje 12.000 hektara koke za tradicionalnu uporabu. Naprotiv, SAD se želi riješiti problema uživanja kokaina u SAD-u, te u suradnji s vladama Perua i Bolivije želi zaprašivanjem potpuno iskorijeniti plantaže lišća koke u Andama. Strategiju je osmislila *Drug Enforcement Administration* Ministarstva pravosuđa. Indijanci ih optužuju da korištenjem opasnih herbicida i kemikalija, kao i prirodnih neprijatelja koke – insekata i gljivica – uništavaju floru i faunu Anda. Jednako tako američki znanstvenici tvrde da Indijanci, kako bi povećali urod koke također rabe pesticide koji uništavaju biološku ravnotežu, a da se u proizvodnji kokaina rabe još opasnije kemikalije.²⁵

Trgovina i proizvodnja droga problem je nacionalne sigurnosti za Kolumbiju, koja proizvodnju lišća koke ne može opravdati tradicijom, budući da nije u stanju nadzirati gotovo 1/3 nacionalnog teritorija, ali ne i za Peru i Boliviju – središnje igrače u američkoj narkogeopolitici.²⁶ Zato i njihova želja za suradnjom sa SAD-om, najvećim svjetskim potrošačem kokaina, u ratu protiv droge varira od kooperacije do konflikta. Vjeruju da SAD ne poduzima dovoljno kako bi u granicama svoje države zaustavio veliku potražnju za kokainom, koja pak uzrokuje povećan uzgoj koke u Andama, te da u borbu ne ulažu dovoljno sredstava.²⁷ Zaprašivanjem lišća koke, kao i politikom zamjene usjeva,

²³ Usp. *Coca: An Andean Tradition*, dokument koji je bio prezentiran UN-ovoj komisiji za ljudska prava – potkomitetu za prevenciju diskriminacije i zaštitu manjina, radnoj grupi o autohtonoj populaciji u srpnju 1993. od strane pokreta "Tupay Katari" (http://leda.lycaem.org/Document/Coca:-An-Andean_Tradition).

²⁴ *Federacion de Campesinos Cocaleros* Bolivije u proljeće 1998. pobunio se protiv smanjenja svote koje se isplaćivala *campesinosima* koji su dobrovoljno prestali s proizvodnjom lišća koke i prešli na alternativne usjeve. (Don Coerver / Linda Hall, 1999. *Tangled Destiny Latin America & The United States*, University of New Mexico Press, 1999., 217-219).

Documento de demanda campesina e informacion del Mallku Genero Clares – traže legalizaciju (<http://www.puebloindio.org/Actualidades/situacion-actual-en-bolivia.htm>).

²⁵ James Peinter, *Bolivia & Coca: A study in Dependency* (<http://www.american.edu/ted/>).

²⁶ SAD je lansirao "geonarkotički pristup", koji ne koristi vojnu silu, nego ekonomskim i političkim sankcijama (američke sankcije, MMF, Svjetska banka i ostale međunarodne institucije u kojima SAD ima ključnu ulogu) ucjenjuje države proizvođače. Usp. Griffith, Ivelaw, *Transnational Crime in the Americas: A Reality Check*, u: Jorge Dominguez (ur.) *The Future of Inter-American Relations*, Routledge, New York / London, 2000., 65-67.

²⁷ Bolivija je iza Haitija najsiromašnija zemlja Latinske Amerike (1993. GDP *per capita* je iznosio 760 USD). Simultano se mora boriti s izazovima demokracije, ekonomskim krizama i koka-kokainskim *boomom*, te činjenica da *per capita* potroši više nego SAD u borbi protiv droge, onemogućuje joj da ta ista sredstva potroši na za nju značajnija pitanja – obrazovanje, zdravstvo i sl. Uz to u borbi protiv koke i kokaina, policiji i vojsci se daje *carte blanche*, što pridonosi njihovu jačanju i potencijalna je prijetnja demokraciji. Vidi

Peru je uspio smanjiti proizvodnju lišća koke i 1998. prvo mjesto prepustiti Kolumbiji, ali je i dalje na drugom mjestu s 54 milijarde USD ilegalne ekonomije godišnje. Trenutačno u Peruu drže da bi trebalo nastaviti s politikom zamjene usjeva, da je nužno uključiti peruanski tekstil u Andski sporazum o bescarinskoj trgovini sa SAD-om, te se od američkog ministra vanjskih poslova Powella traži nastavljanje nadziranja zračnog prostora i identificiranja sumnjivih zrakoplova.²⁸

b) Ekvador

Prije nego što su Inke osvojile prostor Ekvadora, teritorij je bio naseljen brojnim plemenima²⁹ koja su govorila međusobno nerazumljivim jezicima, trgovali su, ali i ratovali. Osvajanje Ekvadora započelo je 1463. godine pod vodstvom velikog ratnika Pachacuti Inka Yupanqui, kojeg je ubrzo naslijedio sin Topa. Topin sin Huayna Capac završio je osvajanje i u carstvo Inka, zvano Tawantinsuyu, uklopio teritorij današnjeg Ekvadora. Inke su vladale svega pola stoljeća, tijekom kojih je Ekvador zadržao stara vjerovanja, dok se poljodjelstvo, posjedovanje zemlje i društvena organizacija podčinila Inkama. Inke su uvele novosti: uzgoj kukuruza, slatkog krumpira, kikirikija i koke, a uporaba se ljame i navodnjavanje proširilo. Zemlja je prije uglavnom bila privatna, a sad je postala vlasništvo cara Inka. U praksi je zemlja bila kolektivizirana i dana na upravu *aylluu*, poljodjelskoj zajednici kojom je vladao *curaca*. Država i svećenstvo posjedovali su dio zemlje, koju su obvezatnim javnim radovima obrađivali carevi podanici. Car Huayan Capac zavolio je Quito i pretvorio ga u drugu prijestolnicu – Tawantinsuyu u kojoj je živio do smrti 1527. Vladao je preko lokalnih *curacaa*, koji su prihvaćali njegov božanski autoritet i plaćali danak. U slučaju pobuna raseljavao je stanovništvo po carstvu, što je dovelo do proširenja kečua, jezika Cusca, po samom Ekvadoru. Nakon njegove smrti među njegovim je sinovima došlo do borbe za vlast. Legitimni vladar Huascar iz Cusca borio se protiv nezakonitog Atahulpa iz Quita. Ključna bitka u ovom ratu vodila se na teritoriju današnjeg Ekvadora i donijela je Atahulpovu pobjedu. Ova je pobjeda i dan-danas izvor nacionalnog ponosa i rijedak slučaj pobjede Ekvadora nad nekim od susjeda.

Danas se indijansko stanovništvo dijeli na dvije velike grupe: Oriente i Sierra Indijance. Oriente Indijanci došli su u kontakt s bijelcima još u 16. stoljeću, ali su do 19. stoljeća ti kontakti bili rezervirani za trgovce i misionare. Početkom 1950-ih vlada je počela graditi ceste i poticati doseljenike iz Sierre da se nasele u području rijeke Ama-

Gamarra, Eduardo, *The United States and Bolivia: Fighting the Drug War*, u: Bulmer Thomas V. – Page S. (ur.), *The United States and Latin America: The New Agenda*, Harvard University Press, Cambridge Massachusetts / London, 1999., 177-201.

²⁸ Letovi su bili suspendirani nakon što su peruanske zračne snage oborile američki misionarski avion, koji je CIA pogrešno identificirala kao avion narko-mafije. Izvor Associated Press MSNBC International News-Americas (www.msnbc.com/news/americas) od 22. kolovoza 2001.

²⁹ Razlikovale su se dvije indijanske kulture: obalna (Esmeralda, Manta, Huancavilca, Puna) Indijanci bavili su se ribolovom, lovom i trgovinom, dok su Sierra (Pasto, Cara, Panzeleo, Puruha, Canari, Palta) Indijanci bili sjedilački poljodjelački narod koji je koristio sustav za navodnjavanje i, između ostalog, uzgajao ananas i avokado.

zone. Tako su i preostali Indijanci došli u kontakt s ostatkom društva, što je utjecalo na njihov život. Krajem 1970-ih oko 30.000 Kečua i 15.000 Jivarosa živjelo je u Oriente indijanskoj zajednici. Kičua govornici su se poslije španjolskog osvajanja detribalizirali, a kičua (dijalekt kečua) postao je *lingua franca*. Kečue se dijele na Yumbose i Jivarose, a tradicionalno su se obje grupe oslanjale na migraciju kao način rješavanja sukoba unutar zajednice i ograničavanja ekološke štete koju su svojom poljodjelskom proizvodnjom nanijeli tropskim šumama. Sredinom sedamdesetih godina velik broj Kečua naselio se oko gradova i misija Orientea, te su sami počeli praviti razliku između Indijanca kršćana i Indijaca iz džungle. Jivarosi su i dalje živjeli u udaljenim područjima Ekvadora. Pojačana kolonizacija i eksploatacija nafte dovela je do raseljavanja Indijanaca, uništila način prehrane i plemenske društvene odnose. Indijanska je strategija bila povlačenje u još udaljenija područja, ali je uskoro i njih ponestalo, što je pak dovelo do pojačanog plemenskog neprijateljstva i borbe za vlast među vračevima.³⁰ Kriza se nastavlja jer vlada ne uspijeva zaštititi Indijance. Iako je vlada dio zemlje odredila za indijanske zajednice, u sukobu s doseljenicima Indijanci uvijek “izvlače kraći kraj”. Sierra Indijanci (Otavalosi, Saragurosi, Salaacasi) naseljavaju doline koje se nalaze između planinskih lanaca Anda. Početkom osamdesetih bilo ih je 1,5 do 2 milijuna i zbog zakašnjelog dodira s hispanskom kulturom, ostali su relativno homogeni, jer su se oduprli prodiranju hacijenda i dominaciji bijelaca i mestika.

Indijanci (*indigena*) u Ekvadoru su stigmatizirana grupa. Vrlo su često nepismeni, iznimno siromašni ograničeno participiraju u nacionalnim institucijama i imaju vrlo slabe mogućnosti za društveno i ekonomsko napredovanje. Vidljive oznake etničke pripadnosti – posebne frizure, odjeća, jezik – dijele Indijance od ostatka društva, dok se Indijanci- najamni radnici oblače zapadnjački, ali zadržavaju indijanski identitet. Većina Indijanaca koji govore kičua uglavnom su bilingvalni i govore španjolski, a krajem osamdesetih mladi su polagano prestali učiti kičua. Većina bijelaca i mestika Indijance drži intelektualno inferiornom vrstom, a svoj status mogu poboljšati jedino promjenom etničke afilacije, što je vrlo riskantno. U osamdesetim je godinama došlo do promjene etničke svijesti u nekim zajednicama, osobito u Otavalosa i Saragurosa. Povećavao se broj obrazovanih Indijanaca koji su se, umjesto da prihvate identitet mestika, počeli vraćati u svoje zajednice, što je opet dovelo do povećanja broja kičua učitelja u osnovnim školama, programa opismenjavanja i obnove indijanskog identiteta. Inspirirani novostepenim ponosom, Indijanci se upuštaju u akcije koje bi im prije nekoliko godina bile nezamislive. Tako su vođe indijanskih organizacija sklopili kratkotrajni savez s vojskom i u siječnju 2000. godine udarom svrgnuli s vlasti u narodu nepopularnog predsjednika Mahauda te predali vlast podpredsjedniku Gustavu Noboi koji i danas obnaša dužnost predsjednika Ekvadora.

U Ekvadoru autohtoni narodi čine 25% ukupnog stanovništva zemlje. Govore dvadeset i jedan indijanski jezik, s time da više od 2/3 (2 milijuna) govori kečua, ili, kako ga u Ekvadoru nazivaju, kičua. Iako međunarodna zajednica ne propisuje koliki bi postotak stanovništva neke države trebao govoriti nekim jezikom da bi se taj jezik priz-

³⁰ Vračevi (*curanderos*) su igrali ključnu ulogu u društvenim odnosima obiju grupa. Budući da su bili vođe i fokus lokalnih konflikata, vjerovalo se da mogu uz pomoć magije liječiti i ubijati. Osamdesetih su godina neprijateljstva suparničkih *curanderosa* dovela do teških sukoba i gubitaka života.

nao kao službeni, potpisivanje Machu Picchu deklaracije moglo bi dovesti do problema priznavanja kičua jezika službenim jezikom Ekvadora. Budući da je većina Indijanaca u Ekvadoru bilingvalna, što znači da se služi službenim španjolskim jezikom, držalo se da nije nužno i kičua proglasiti službenim jezikom. Činjenica da Bolivija, zemlja članica AZ-a priznaje kečua (govori ga 2,5 milijuna stanovnika) i ajmara (govori ga 2 milijuna stanovnika) za službene jezike, mogla bi presudno utjecati i na Ekvador. U svjetlu Machu Picchu deklaracije, koja Indijancima priznaje pravo na jezik, može se pretpostaviti da će u Ekvadoru doći do preispitivanja službene politike.

c) Venezuela i Kolumbija

Venezuela u prošlosti nije imala visoko razvijene indijanske civilizacije na svojem teritoriju. Konkvistadori su zatekli mnoštvo razmjerno malih i nepovezanih plemena, koja su bila na različitim stupnjevima kulturnog razvoja. Bilo je nomada i sakupljača, neka su plemena gradila gradove i poznavala napredne poljodjelne tehnike, uključujući navodnjavanje i terasiranje, dok su neke obalne zajednice bile kanibalističke. Najnaprednije je bilo andsko pleme Timoto-Cica. Broj indijanskih plemena se u prvom stoljeću španjolske vladavine smanjio s 40 na 20 plemena, dok su nomadske grupe uglavnom bile sačuvane jer su se jednostavno povukle u Španjalcima teško dostupna područja. U 18. stoljeću većina je Indijanaca kroz procese miješanja s drugim rasama i kroz socijalne pritiske prilagođivanja hispanskim normama izgubila svoj etnički i kulturni identitet. Godine 1926. prilikom popisa po prvi puta su klasificirani stanovnici Venezuele po etničkim kriterijima. Imajući na umu razmjernu fluidnost društva glede etničkih termina, samo su neke grupe ostale izolirane i čiste. Među njima su i Indijanci (1% stanovništva), osobito oni iz područja Amazone, koji i nemaju nekih stalnijih dodira s civilizacijom. Najpoznatije su i najveće indijansko pleme nomadski Guajiro Indijanci koji se nalaze na području granice s Kolumbijom i koji slobodno prolaze venezuelansko-kolumbijsku granicu. Organizacija društva Guajiro Indijanaca sastoji se od klanova koji na čelu imaju poglavicu koji svoj položaj nasljeđuje po majčinoj liniji, a među sobom su podijeljeni na plemstvo i puk. Nominalno su rimokatolici i govore španjolskim jezikom.

U 16. stoljeću u Kolumbiji Španjolci su zatekli heterogenu indijansku populaciju (1,5 do 2 milijuna) podijeljenu u nekoliko stotina plemena. Najnapredniji je bio indijanski narod Chibchas, koji se dijelio na dva plemena, Tairona i Muisca³¹. Potonje je bilo, zbog svoje ekonomije bazirane na uzgoju kukuruza i krumpira, utjecajnije. Društvena organizacija zasnivala se je na *cacicazgo*, nasljednom vodstvu koje se nasljeđivalo po majčinoj liniji. Dio andskog domorodačkog stanovništva bilo je lako osvojiti i podrediti, dok se dio domorodaca povukao u nepristupačne i neprivlačne predjele Amazone. Dostupnim Indijancima Španjolci su uspješno nametnuli svoju kulturu, društveni sistem i vrijednosti, kao i institucije koje su kontrolirale i iskorištavale njihovu radnu snagu,

³¹ Postojale su dvije velike Muisca konfederacije: Bacata/Bogota na čijem se čelu nalazio *zipa* i Hunsatunja, kojim je upravljao *zaque*. Pleme Tairona sastojalo se od dvije grupe koje su međusobno razmjenjivale proizvode: jedna grupa se nalazila na obali Karipskog mora i bavila se ribarenjem i proizvodnjom soli; druga grupa se nalazila na visoravni Anda i bavila se proizvodnjom odjeće i pokrivača. Obje su grupe živjele u dobro organiziranim gradovima povezanim kamenim putevima.

među kojima je bio najpoznatiji *reseguardo* (rezervat), sustav zajedničkog vlasništva nad zemljom. Zemlju su mogli obrađivati, ali ne i prodati. S manjim promjenama *reseguardo* je sve do nedavno bio na snazi i predstavljao je vezu među preostalim Indijancima i kolumbijskom vladom. Borba Indijanaca da sačuvaju svoju zemlju od aspiracija susjednih veleposjednika krajem osamdesetih godina (za administracije Virgilija Barca Vargasa) dovela je do stvaranja novih *reseguardosa* i rekonstituiranjem starih.

Tijekom kolonijalnog perioda autohtoni narodi činili su polovicu ukupnog broja stanovnika. Nakon stjecanje nezavisnosti Indijanci su službeno postali slobodnima, ali je njihov položaj, zbog njihove boje kože i kulture, i dalje bio na samoj margini društva. Indijanske su zajednice s visoravni Anda od 1940-ih subjekt indijanskog zakonodavstva. Osnovan je Nacionalni indijanski institut, zaustavljena je podjela *reseguardosa* i lansirani su programi za uključivanje Indijanaca u kolumbijsko društvo. Novim reorganizacijama u šezdesetim godinama stvoren je Odjel za indijanske poslove, koji se nalazi u sklopu Ministarstva uprave. U prošlosti je vlada malo poduzimala kako bi na bilo koji način ozakonila položaj Amazonskih Indijanaca.³² I danas položaj Indijanaca nije mnogo bolji nego u prošlosti. Čine 1% stanovništva, čijih je šest preostalih plemena razbacano po cijelom teritoriju Kolumbije. Stupanj kontakta s ostatkom društva varira od plemena do plemena. Amazonska plemena su vrlo primitivne nomadske grupe koje se bave lovom i ribolovom. Neka plemena uzgajaju kakao, šećernu trsku, kukuruz i banane, dok se ona najnaprednija bave uzgojem stoke. S obzirom na njihovu malobrojnost, postupna asimilacija Indijanaca bit će vjerojatna, osobito zbog činjenice da Indijanci drže teritorije bogate prirodnim resursima, za koje kolumbijska vlada ima planove.

Zaključak

Inauguracija poluindijanca Alejandra Toleda za peruanskog predsjednika dovela je autohtone narode u Latinskoj Americi u središte međunarodne pozornosti. Tom prilikom (29. srpnja 2001.) predsjednici zemalja članica Andske zajednice prihvatili su Machu Picchu deklaraciju o demokraciji, pravima autohtonih naroda i ratu protiv siromaštva. Iako ustavi svih država članica Andske zajednice priznaju prava autohtonim narodima, kršenje njihovih prava je često, te će ova deklaracija imati veliki utjecaj na do tada marginalizirane i stigmatizirane Indijance. Namjera članica Andske zajednice je inkorporirati Indijance u matične države, a da pritom zadrže svoju različitost. Machu Picchu deklaracija jamči duhovni, kulturni, lingvistički, socijalni, politički i ekonomski identitet, te uporabu tradicionalne medicine i svetišta. U svjetlu deklaracije mogu se identificirati tri grupe država AZ-a. U prvoj su grupi Peru i Bolivija s 45% – 55% autohtonog indijanskog stanovništva u ukupnom broju stanovnika. Može se pretpostaviti da će jedan od najvećih problema ovoj grupi biti problem uzgoja lišća koke, svete biljke koja se rabi gotovo u svim domenama života Indijanaca. Koka je nužna za duhovni, kulturni, socijalni identitet Indijanaca, osnovni je čimbenik indijanskog zdravstva i me-

³² Za kolonijalnog razdoblja misije rimokatoličke crkve imale su nad njima jurisdikciju. Uz financijsku pomoć vlade i seriju sporazuma sa Svetom stolicom 1887.-1953. misijama je povjerena evangelizacija i edukacija Amazonskih Indijanaca. Misije je koordinirao Odjel za indijanska pitanja. Krajem osamdesetih Barcova *reseguardo* inicijativa odnosila se i na amazonska plemena jednako kao i na andska.

dicine, a odnedavno je i ekonomska nužnost Indijanaca. Pitanje je hoće li će Peru i Bolivija moći jamčiti daljnji uzgoj lišća koke, a razlog je SAD i njezin rat protiv droge. U drugoj je grupi Ekvador s 25% autohtonog indijanskog stanovništva i španjolskim službenim jezikom, te se može pretpostaviti problem priznavanje kečua (kičua,) kojim govori 2 milijuna Indijanaca, za službeni jezik. Treću grupu čine Venezuela i Kolumbija, države u kojima je postotak autohtonog stanovništva 1-2%, te je njihovo potpisivanje Deklaracije više simboličnog karaktera.

Kakva je budućnost neeuropskih kultura u Latinskoj Americi i hoće li neobična egzotičnost indijanske kulture biti homogenizirana? Teško je da će njihov način života opstati jer Latinska Amerika nije imuna na procese socijalne homogenizacije industrijskog svijeta, a ekonomski je pritisak na autohtone narode da nauče nacionalni jezik i prihvate nacionalnu kulturu velik. Latinska bi Amerika trebala sačuvati tradicije autohtonih naroda, koliko zbog njihove turističke atraktivnosti i novca kojeg donose turisti upoznavanja indijanskih običaja, načina života i tradicije, toliko i zbog očuvanja jedinstvene prehispanse kulture. Jedina regija u Latinskoj Americi gdje indijanska kultura ima izgleda za preživljavanje, uz južni Meksiko i Gvatemalu, jest područje Anda. Bolivija, Peru i Ekvador imaju veliku koncentraciju indijanskog stanovništva, a time i mogućnost očuvanja njihovog identiteta. To i jest bila namjera potpisnika Deklaracije iz Machu Picchua.

Literatura

- Atkins, P., 1995.: *Latin America in the international political system*, Westview Press / Boulder, San Francisco/Oxford
- Coerver, D. / Hall, L., 1999.: *Tangled Destiny Latin America & The United States*, University of New Mexico Press
- Gamarra, E., 1999.: The United States and Bolivia: Fighting the Drug War, u: Bulmer, T./ Dunkerley, J. (ur.), *The United States and Latin America: The New Agenda*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts/London
- Griffith, I., 2000.: Transnational Crime in the Americas: A Reality Check, u: Dominquez, J. (ur.), *The Future of Inter-American Relations*, Routledge, New York/London
- Huntington, S., 1997.: *Sukob civilizacija i preustroj novog svjetskog poretka*, Izvor, Zagreb
- Keen B. / Hayes K., 2000.: *A History of Latin America*, Houghton Mifflin Company, Boston/New York
- Mileta, V., 1997.: *ABC Europske unije*, Školske novine, Zagreb
- Skidmore T./ Smith P., 1997.: *Modern Latin America*, Oxford University Press, Oxford/New York
- Rangel, C., 1987.: *The Latinamericans*, Transactions Books, New Brunswick/Oxford

Izvori na internetu

US Library of Congress – A country study of Bolivia, Colombia, Ecuador, Peru & Venezuela,
http://lcweb.loc.gov/cgi_bin/query/r?frd/csty:@field

CIA The World Factbook 2000, www.cia.gov/cia/publications/factbook

<http://www.comunidadandina.org/english/documen/lapaz-17-77-01>

http://www.comunidadandina.org/english/documen/machu_picchu28-7-01

<http://www.comunidadandina.org/english/documen/lapaz-17-77-01>

Who are the indigenous people?, The Earth Council Indigenous and Tribal Peoples,
<http://www.ecouncil.ac.cr/indig/>

Fresa, Lucia, *A new interpretation of the term “indigenous people”: what are the legal consequences of being recognised as “minorities” instead of as “indigenous people” for the indigenous people of the world*, Università di Essex, Pubblicazioni Centro Studi per la pace,
<http://www.studiperlapace.it>

<http://ilolex.ilo.ch:1567/scripts/ratificepl.?C169>

Ramos, Alcita Rita, *South America's Indigenous People*, Encyclopaedia Britannica online

Iturralde, Diego, *What is the Indigenous Peoples Fund?*: <http://wblb0018.worldbank.org/>

Davis, Shelton / Partridge, William, *Promoting the Development of Indigenous People in Latin America*, <http://wblb0018.worldbank.org/>

Rocha, Juan Carlos, *Indigenous-Bolivia: Still a Way to Go for Full Recognition*, 1997 Inter Press Service, <http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin>

Coca: An Andean Tradition, http://leda.lycaem.org/Document/Coca:-An-Andean_Tradition

Documento de demanda campesina e informacion del Mallku Genero Clares, <http://www.puebloindio.org/Actualidades/situacion-actual-en-bolivia.htm>

Painter, James, *Bolivia & Coca: A study in Dependency*, <http://www.american.edu/ted/>

Associated Press MSNBC International News–Americas, <http://www.msnbc.com/news/ americas>

Prilog

*Machu Picchu deklaracija o demokraciji, pravima autohtonih naroda i ratu protiv siromaštva***

Predsjednici zemalja članica Andske zajednice u nazočnosti predsjednika Argentine, Brazila, Čilea, Kostarike, Dominikanske Republike, Paname, Paragvaja, Urugvaja, princa od Austuriasa, generalnog tajnika Andske zajednice, okupili su se prilikom inauguracije dr. Alejandra Toleda za peruanskog predsjednika i prihvatili su sljedeću deklaraciju.

Imajući na umu da je naš politički sustav utemeljen na demokraciji, poštovanju ljudskih prava i osnovnim slobodama; imajući na umu međudnos i zajedničku vezu koja postoji između demokracije, ljudskih prava, mira, socijalnog razvoja i rata protiv siromaštva; držeći da je multikulturalna i multietnička priroda naših država bila osnovni element prilikom formiranja nacionalnosti i povijesnog identiteta naših naroda, te da će i dalje biti osnovna karakteristika ljudskog i društvenog bogatstva naših društava; svjesni da autohtoni narodi u većem dijelu pate od siromaštva i ekstremnog siromaštva i da postoji potreba jamčenja i promoviranja njihovih prava, uključujući i pravo na različitost; držeći da odlučnost naših vlada da koncentriraju svoje resurse na socijalni i ekonomski razvoj, a osobito na rat protiv siromaštva i ekstremnog siromaštva i stvaranje produktivnog i vrijednog zapošljavanja odlučili smo:

Krenuti naprijed s obranom demokracije i poštivanjem ljudskih prava

1. Izražavamo duboka uvjerenja da su demokracija, razvoj i poštovanje ljudskih prava, te osnovne slobode međuzavisne i da se međusobno jačaju. Reafirmirat ćemo naša nastojanja za uvođenjem demokracije kao sustava vladavine i nezamjenjivog elementa našeg političkog identiteta, promovirat ćemo njezine vrijednosti kao način života i braniti demokratske institucije i pravnu državu u Latinskoj Americi i Karibima.
2. Ponavljamo našu odluku da prigodom specijalnog zasjedanja Generalne skupštine OAS-a, koje će se održati u rujnu 2001. u Limi, prihvatimo Interameričku demokratsku povelju kao instrument koji vodi promociji, stabilnosti, očuvanju i obrani demokratskih institucija.
3. Obnovit ćemo odanost naših vlada prakticiranju i poštovanju ljudskih prava i našu namjeru da ojačamo Interamerički sustav ljudskih prava, uključujući i akcije Interameričkog suda za ljudska prava i Interameričke komisije za ljudska prava, te ćemo usvojiti univerzalnost Interameričkog sustava za zaštitu ljudskih prava.

** Ovo je skraćeni prijevod deklaracije sa španjolskog jezika prema izvorniku: Declaracion de Machu Picchu sobre la Democracia, los Derechos Pueblos Indigenas y La Lucha contra la Pobreza (www.comunidadandina.org/english/documen/machu_picchu28-7-01).

4. Predsjednici Andskih zemalja suglasni su s Aktom iz Caraboba koji je prihvaćen na 13. Andskom predsjedničkom vijeću naložit će ministrima vanjskih poslova da napišu tekst Andske povelje o ljudskim pravima, koja bi se prezentirala na sljedećem sastanku Andskog predsjedničkog vijeća, a bila bi instrument koji bi naglasio načela i glavne pravce politike AZ-a o ljudskim pravima, uključujući i prava žena i autohtonih naroda.

5. Mi, Predsjednici Andskih zemalja donijeli smo odluku da ministrima vanjskih poslova povjerimo stvaranje nacrtu programa koji bi promovirao demokraciju, omogućio sve oblike građanske participacije, pripremao i izvodio akcije za obrazovanje o demokraciji, razmjenjivao iskustva političkih stranaka u subregiji, razvijao i promovirao politiku demokratskih vrijednosti koja bi bila u skladu s postojećim nacionalnim politikama.

6. Držimo da su kulturna i etnička različitost koje obilježavaju naše nacije, izvor velikog bogatstva i jedinstva među društvima. Vježbanje demokracije u Andama zahtijeva poštovanje i promoviranje naše različitosti. Namjera nam je nastaviti implementirati strategije i politike koje bi ponovno vrednovale multietničke i multikulturalne karakteristike naših država, i promovirale punu participaciju autohtonih naroda i etničkih manjina.

Prava autohtonih naroda

7. Podržavamo sve napore koji promoviraju i zaštićuju osnovna prava i slobode autohtonih naroda, među kojima su: individualno i kolektivno pravo na duhovni, kulturni, jezični, socijalni, politički i ekonomski identitet, pravo naroda da zadrže kontrolu nad svojim povijesnim i kulturnim naslijeđem, pravo na sustav, prakticiranje tradicionalne medicine, uključujući i pravo zaštite ritualnih i svetih mjesta, pravo na školovanje u različitosti, pravo da biraju i budu izabrani u javne službe. Izražavamo našu namjeru zaštite ovih prava u skladu s postojećim ustavnim i zakonskim odredbama.

8. Države (AZ-a) imaju dužnost čuvati i jamčiti implementaciju odredaba Američke deklaracije o pravima i dužnostima, Američke konvencije o ljudskim pravima i svih ostalih postojećih regionalnih i univerzalnih instrumenata kako bi osigurale da autohtoni narodi mogu koristiti svoja ljudska prava bez ikakve diskriminacije. U skladu s prije navedenim ubrzat će stvaranje i prihvaćanje Američke deklaracije o pravima autohtonih naroda.

9. Politike koje će omogućiti aktivnu participaciju autohtonih naroda u svim sferama nacionalnog života su nužne (ako) bi se demokracija i pravna država konsolidirale u našim državama. Ministri vanjskih poslova predložit će stvaranje, u okviru institucionalnog okvira Andske zajednice naroda, radnih grupa o pravima autohtonih naroda u kojima bi sudjelovale i organizacije autohtonih naroda, organizacije za zaštitu ljudskih prava, civilno društvo i predstavnici država članica AZ-a. Svrha ove grupe bit će potpuna inkorporacija autohtonih naroda u ekonomski, socijalni i politički život naroda svake od država, s time da će se poštovati i promovirati njihova kulturna različitost. Ova grupa imat će uskoro svoj prvi sastanak u Cusku.

Savez u ratu protiv siromaštva

10. Namjera AZ-a je poduzeti mjere koje bi do 2015. reducirale siromaštvo za 15%.
11. Socijalna pravda je osnovni element demokracije koji ujedno jamči političku stabilnost i legitimnost vlada AZ-a, stoga će odanost zadovoljavajućem ekonomskom rastu i socijalnoj pravednosti pomoći u prevladavanju njihovih nejednakosti.
12. Namjera nam je ojačati političku suradnju u okviru subregionalnog integracijskog procesa i stavljanje naglaska na socijalnu agendu.
13. Vjerujemo da su dobra vladavina, efikasna i transparentna administracija, kao i mehanizmi za građansku participaciju osnovni elementi pomoću kojih će se prevladati postojeće socijalne nejednakosti.
14. Svjesni smo da korupcija predstavlja prijetnju demokratskoj stabilnosti i da ima negativan efekt u ratu protiv siromaštva, zato naglašavamo nužnost borbe protiv korupcije, pridržavanja međunarodnog prava i regionalnih sporazuma o korupciji.
- 15-16. Imamo velika očekivanja od sporazuma kojeg su zemlje G8 donijele u Genovi, te požurujemo vlade G8 da ih učine efektivnim, osobito one sporazume koji se odnose na opraštanja vanjskih dugova i ratu protiv siromaštva i ekstremnog siromaštva. Od međunarodnih financijskih organizacija i vlada industrijskih naroda očekujemo suradnju i financiranje projekata za borbu protiv siromaštva.
17. Politička nam je namjera odobriti nove zajedničke carine, koje bi zajedno sa slobodnom cirkulacijom ljudi, andskom putovnicom, graničnim integracijama i razvojem, omogućili do 2005. godine stvaranje Andskog zajedničkog tržišta.
18. Zalažemo se za stvaranje socijalne pomirbene grupe u okviru Andskog foruma koja bi stvarala "Integrirajući andski socijalno-razvojni plan".

Lidija Kos-Stanišić

*THE ANDEAN COMMUNITY AND RIGHTS OF INDIGENOUS
PEOPLES*

Summary

The inauguration of a half-Indian, Alejandro Toledo, as the Peruvian president attracted international attention and renewed interest in the indigenous peoples in Latin America. That day (29 July 2001), presidents of the member-countries of the Andes community adopted the Machu Picchu Declaration on democracy, the rights of indigenous peoples and the war on poverty. Regarding the rights of indigenous peoples, the member-countries of the Andes community plan to incorporate native Indians into their countries of residence, but at the same time preserve their identity. Within the AC there are three groups of countries, depending on the size of their Indian population, and consequently the size of the territories on which the native Indian culture has a big chance of survival: Peru and Bolivia in which indigenous Indians make up 45%-55% of the total population; Ecuador with 25%; and Venezuela and Columbia with 1-2%.

Key words: Andean Community, human rights, indigenous peoples, Latin America, Declaration of Machu Picchu

Mailing address: Faculty of Political Science, Lepušićeva 6, HR 10000
Zagreb. E-mail: lidijakos@hotmail.com